Correspondència entre Pau Font de Rubinat i Carles Rahola

"Qui tingui del localisme un concepte esquifit y raquitich y del colectivisme un concepte purament abstracte, creurá que en lo enunciat d'aquest tema [Necessitat d'estimular l'amor local pera mentenir l'esperit col.lectiu] hi ha una antitessi, o al menys una paradoxa. Pero ben contrariament, nosaltres estimém que inclou un concepte elevadíssim de constitució social orgánica, perquè creiem que la vida local es deu inestroncable pera ajudar a la renovació de la societat y que'l colectivisme no es, o no deu ésser, altre cosa que l'enrobustiment de la solidaritat entre homes y organismes que fa possible la vida social" (Eugeni Xammar a *Foment*, 21-VIII-1910).

Aquestes lletres entre Font de Rubinat i Carles Rahola reflecteixen ben significativament l'activitat d'ambdós militants de ciutadania, de dos enclavaments urbans tan societàriament actius com eren Reus i Girona. En efecte, les dues ciutats foren focus remarcables de cercles republicans catalanistes al llarg de la dècada dels anys vint i trenta. En el cas de Reus, sota l'edició del diari *Foment* (portaveu de la UFNR i ERC) i de *Les Circumstàncies* (portaveu d'Acció Catalana) i en el cas de Girona, amb el rotatiu republicà catalanista *L'Autonomista*. I "darrera" d'ambdós periòdics, dues tribunes de manifestació cultural, el Centre de Lectura de Reus i l'Ateneu de Girona, tot just dirigit entre 1922 i 1939 per Carles Rahola (1881-1939). No ha d'estranyar, doncs, que en aquesta conjuntura –acabada el gener de 1939– les elits culturals de les ciutats més dinàmiques del país mantinguessin una relació sovintejada. En aquest sentit –i encara que sigui molt limitadament– aquesta breu correspondència (i les correspondències que encara resten per esbrinar!) pot ser un indici del fet que la història cultural d'un país no es pot escriure –ni pensar– exclusivament des d'una capital provincial. Perquè precisament el pas de 'província' a 'nació' es dóna quan es té una visió mínimament assolida de les xarxes de base de cada comarca i entre cada ciutat del país que desenvolupa una activitat econòmica, cultural i política. I precisament aquesta múltiple visió d'unes Catalunyes-Ciutats és el que remarcava la premsa d'aleshores. Així J.M. Boronat des del *Diario de Tarragona* (11-I-1928) remarcava que "els diaris de la Ciutat Comtal no detecten pas cap monopoli de la intel·ligència". I en una direcció semblant, Rovira i Virgili insistia en la necessitat que cada ciutat prengués consciència del seu passat en constant relació amb la història de cada nació.També intel·lectuals com Fuster Valldeperes, entre d'altres, defensaven que calia construir Catalunya com a feix de relacions entre territoris, tot superant la "jerarquia" des de Barcelona. Així aquest escriptor republicà denunciava que "els cabdills dels partits només posen les tendes de campanya al mig de la Plaça de Catalunya". I que "els homes de les comarques només tenen dret d'acabdillar un escamot i atendre fidelment les ordres de l'estat major de la capital. I a la més lleu extralimitació, al més feble batec d'autonomia, encara que sigui en profit de l'ideal, són expulsats del partit i degradats com a traïdors de la causa". Doncs bé, aquestes lletres que presentem mostren algunes de les inquietuds culturals –la bibliofília– i intel·lectuals –la conferència de Carles Rahola al Centre de Lectura sobre Anatole France– que preocupaven aquells prohoms locals. En l'intel·lectual francès hom hi trobava, des de la cultura republicana, una tradició entre racionalista i lliurada a l'ideal, com bé concloïa Rahola quan explicitava que "hem de tenir una fe, hem de creure, malgrat tot, en els destins de la humanitat (...), i no hem de d'actuar en la vida solament com a éssers individuals, amb els nostres egoismes (...), sinó tenint en compte que formem part d'una superior col·lectivitat i que estem enllaçats, amb una íntima i profunda solidaritat, amb les generacions que foren i amb les que vindran, a les quals tenim el deure de preparar un destí millor que el nostre", com bé remarcava un altre intel·lectual proper a la idealitat agnòstica de l'autor *Le crime de Sylvestre Bonnard*. Insisteixo, tanmateix, que dessota existia i anava cristal·lizant un projecte de catalanitat nacional omnicomprensiva del territori. Aquest projecte es realitzava des de cada cultura política. En el cas de Carles Rahola resta demostrada almenys la relació "espiritual" amb Reus quan al resum de la conferència a la *Revista del Centre de Lectu-*

Aquestes lletres entre Font de Rubinat i Carles Rahola reflecteixen ben significativament l'activitat d'ambdós militants de ciutadania, de dos enclavaments urbans tan societàriament actius com eren Reus i Girona

ra (feta molt probablement per Joaquim Santasusagna) destaca que "en uns setmanaris, d'aquesta ciutat, influïts per les doctrines de Pi i Margall i de Costa, vaig publicar els meus primers articles. Aquelles fulles, redactades per uns romàntics de l'ideal, és on probablement va parlar-se, per primera vegada, de Ganivet. Això demostra que a Reus hi havia –hi deu haver hagut sempre– una noble curiositat per les coses de l'esperit". I remarcava: "Tinc [Carles Rahola] com a un honor de parlar al "Centre de Lectura", la qual entitat ha estat una senyal que Reus no ha menyspreat mai els llibres, i la qual ha estat també un avançat precursor de les nostres Biblioteques populars".

Una dinàmica socioeconòmica sense un exponent cultural i polític no té una representativitat veritablement concreta i globalitzadora. *El Breviari de Ciutadania*, de Carles Rahola, reflecteix una voluntat, també, de construir aquesta civilitat si més no cultural des de la tasca dels historiadors i emprenedors locals, car segons l'intel·lectual empordanès és la tasca de base de les ciutats allò que assenyala la idealitat d'un país. Era, com en el discurs republicà i catalanista contemporani a l'ús, un lloc nacionalment comú. En el cas reusenc, però, la iniciativa d'un sector de la burgesia urbana republicana manifestava aquest interès pels llibres a què al·ludia l'historiador i polític Rahola. I aquest referent bibliogràfic –i bibliòfil– també es palesa en les lletres que s'inclouen a continuació. I és que a través d'alguna carta (sobretot la datada el 8 de juny de 1928) Font de Rubinat (com s'han encarregat d'establir Josep Iglésies i Pere Anguera) apareix com un autèntic mecenes de la cultura catalana. I no tan sols a nivell local, sinó internacional. Així ho evidencien les relacions amb el director de la secció de llibres hispànics del British Museum Henry Thomas arran d'un viatge que Font va emprendre a Londres per a consultar exemplars de bibliòfil de l'impressor alemany Rosembach, i també quan proporcionà, per a les investigacions històriques de l'autor de *Vides heroiques*, l'edició de la biografia de Prim feta per Gras i Elias el 1907. Aquell "frare laic", segons Josep Iglésies, no devia tenir una concepció gaire monetarista de l'activitat econòmica. La vocació civilista de Font de Rubinat resta exposada en seva la trajectòria com a president del Centre de Lectura, fet que, com es trasllu en la carta del 21 d'agost de 1934 a Rahola, permet la subscripció d'aquesta institució a *La Publicitat* i que la revista de l'entitat al llarg de la dècada dels anys vint tingués una qualitat molt pròxima –quan no superior en alguns aspectes– a la de la *Revista de Catalunya*.

La idea de col·lectivitat (territorial) pot no conflictivitzar-se i conviure per tant harmònicament amb una concepció de territorialitat local, car la història –les històries– es basteix des d'allò concret.

Insistiria, doncs, a remarcar –entre les ratlles d'aquesta breu correspondència– que, com manté Xammar en la cita que encapçala aquesta breu introducció, la idea de col·lectivitat (territorial) pot no conflictivitzar-se i conviure per tant harmònicament amb una concepció de territorialitat local, car la història –les històries– es basteix des d'allò concret, com Carles Rahola i Font de Rubinat demostren a bastament en les cartes que es creuen.

■ XAVIER FERRÉ.

S. Babra
Libreria Antigua y Moderna
Manuscrits-Autografs
Canuda, 45
Barcelona
(Fondo "L'Avenç")

8 de Juny de 1928

Sr. Dn. Carles Rahola

Estimat amich: agraheixo la seva felicitació que he trobat a Reus després d'un mes de viure [?] fora,. V. ha sabut la meva reelecció avants de saberla jo.
Serà portador d'aquesta carta Mr Henry Thomas subdirector del Museu Britanich. Ja fà anys que ve à Espanya y ara ha vingut per estudiar la enquadernació espanyola y va à Girona pera veure las enquadernacion[s] de la Catedral y del Seminari. Li agrahirè molt que l'aculli y li ensenyi tot lo que pugui interessarli.
Tots guarden mol bon recort de la seva massa curta estada à Reus y esperem tornarli à veure.
Lo seu afm amich y s.
Pau Font de Rubinat

Estimat amich: me veig en lo cas de pregarli que m'envihi "Napoleon bibliophile" que li vaig enviar à prech de V. fa cosa de un any. No hauria volgut demanarli pero las mevas gestions pera conseguirne un altre exemplar han sigut enva. Se'n va fer un curt tiratje y no se'n troban.
Lo seu afm amich y s.
Pau Font de Rubinat

Reus 2 de Juny de 1929 [targeta postal]
Estimat amich senyor Rahola:
Tinch la seva postal y li buscaré Prim de Gras y Elias. Espero trobarlo, potser à casa meteix, y li enviaré. Estaré uns quants dias perqué ara soch al camp pero vaig de tant entant á casa
Recordo ab molt gust la seva fina y agradable conferencia sobre Anatole France. Veig també los articles publicats à la Publicidad [sic].
Seu sempra afm amich,
P F de R
Reus 21 d'Agost de 1934 [targeta postal]
Perdoni si he tardat. La obra s'agotá així que sortí y costa de trobar un exemplar. Al fi n'he trobat un en paper de fil que tinc molt gust en enviarli.
Lo saluda afectuosament.
Pau Font de Rubinat [targeta de visita]
Estimat amich: he rebut y llegit el seu interessant llibre Ferran Vii a Girona.
Li agraehixo molt.
Els grabats m'han recordat las mevas estadas a Girona, ya fa molt[s] anys y las visitas a casa Carles. Si hi treyan tots los empastifements posteriors (que no estan del tot malament deuria apareixer tota la construcció gótica [sic]
Seu afm amich y s
Pau Font de Rubinat
Reus 29 de Desembre de 1934 [targeta postal]